Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 16 marca 2023 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Własność intelektualna – Ochrona odmian roślin – Rozporządzenie (WE) nr 2100/94 – Odstępstwo przewidziane w art. 14 ust. 3 – Artykuł 94 ust. 2 – Naruszenie – Prawo do odszkodowania – Rozporządzenie (WE) nr 1768/95 – Artykuł 18 ust. 2 – Naprawienie szkody – Minimalna kwota ryczałtowa obliczona na podstawie czterokrotności opłaty licencyjnej – Kompetencja Komisji Europejskiej – Nieważność

W sprawie C-522/21

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Pfälzisches Oberlandesgericht Zweibrücken (wyższy sąd krajowy Palatynatu w Zweibrücken, Niemcy) postanowieniem z dnia 18 sierpnia 2021 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 24 sierpnia 2021 r., w postępowaniu:

MS

przeciwko

Saatgut-Treuhandverwaltungs GmbH,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: C. Lycourgos, prezes izby, L.S. Rossi, J.-C. Bonichot, S. Rodin i O. Spineanu-Matei (sprawozdawczyni), sędziowie,

rzecznik generalny: M. Szpunar,

sekretarz: S. Beer, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 lipca 2022 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu MS – N. Küster, Rechtsanwalt,

– w imieniu Saatgut-Treuhandverwaltungs GmbH – E. Trauernicht i K. von Gierke, Rechtsanwälte,

* Język postępowania: niemiecki.

– w imieniu Komisji Europejskiej – A.C. Becker, B. Eggers i G. Koleva, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 27 października 2022 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy ważności art. 18 ust. 2 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1768/95 z dnia 24 lipca 1995 r. ustanawiającego przepisy wykonawcze w zakresie odstępstwa rolnego przewidzianego w art. 14 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94 w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin (Dz.U. 1995, L 173, s. 14), zmienionego rozporządzeniem Komisji (WE) nr 2605/98 z dnia 3 grudnia 1998 r. (Dz.U. 1998, L 328, s. 6) (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 1768/95”), w świetle art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94 z dnia 27 lipca 1994 r. w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin (Dz.U. 1994, L 227, s. 1).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między MS a Saatgut Treuhandverwaltungs GmbH (zwanym dalej „STV”) w przedmiocie obliczenia wysokości odszkodowania z tytułu poniesionej przez STV szkody wynikającej z nielegalnej uprawy przez MS odmiany jęczmienia ozimego KWS Meridian.

Ramy prawne

Rozporządzenie nr 2100/94

3 Artykuł 11 rozporządzenia nr 2100/94, zatytułowany „Prawo do wspólnotowej ochrony odmian roślin”, przewiduje w ust. 1:

„Osoba, która wyhodowała lub odkryła i rozwinęła odmianę lub jej następca prawny, zwana dalej »hodowcą«, jest uprawniona do wspólnotowej ochrony odmian roślin”.

4 Artykuł 13 tego rozporządzenia, zatytułowany „Uprawnienia posiadacza wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin i jego ograniczenia”, stanowi w ust. 1–3:

„1. Wspólnotowe prawo do ochrony odmian roślin wywiera taki skutek, iż posiadaczowi lub posiadaczom wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin, zwanym dalej »posiadaczami«, przysługuje prawo do wykonywania działań wymienionych w ust. 2.

2. Bez uszczerbku dla przepisów art. 15 i 16, następujące działania w odniesieniu do składników odmiany lub materiału ze zbioru odmiany chronionej, zwanych dalej »materiałem«, wymagają upoważnienia posiadacza:

a) wytwarzanie lub rozmnażanie (reprodukcja);

[…]

Posiadacz może udzielić swojego upoważnienia na określonych warunkach i z ograniczeniami.

3. Przepisy ust. 2 stosuje się do materiału ze zbioru tylko wówczas, jeżeli ten materiał otrzymano w drodze nieupoważnionego użytkowania składników chronionej odmiany i, o ile posiadacz nie miał wystarczającej możliwości wykonywania jego prawa w odniesieniu do wymienionych składników odmiany".

5 Artykuł 14 wspominanego rozporządzenia, zatytułowany „Odstępstwo od wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin", przewiduje:

„1. Nie naruszając przepisów [Bez uszczerbku dla przepisów] art. 13 ust. 2 i w celu ochrony produkcji rolnej rolnicy są upoważnieni do używania do rozmnażania w uprawie polowej [we własnym gospodarstwie] materiału ze zbioru uzyskanego w ich własnym gospodarstwie, z uprawy materiału rozmnożeniowego odmiany chronionej wspólnotowym prawem do ochrony odmian roślin, ale niebędącej mieszańcem lub odmianą syntetyczną.

2. Przepisy ust. [1] odnoszą się tylko do następujących gatunków roślin uprawnych:

[…]

b) zboża:

[…]

Hordeum vulgare L. – jęczmień

[…]

3. Warunki mające na celu uregulowanie odstępstwa przewidzianego w ust. 1 i ochronę uzasadnionych interesów określonych hodowców i rolników, zostaną ustanowione przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia w drodze przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 114 i w oparciu o następujące kryteria:

– nie zostaną ustanowione żadne ograniczenia ilościowe w odniesieniu do gospodarstw rolnych tych rolników, o ile jest to niezbędne dla wymogów tych gospodarstw,

– materiał ze zbioru może być przygotowany do uprawy przez samego rolnika lub w ramach świadczonych mu usług, nie naruszając [bez uszczerbku dla] przepisów ograniczających, które mogą wprowadzić państwa członkowskie w odniesieniu do organizacji przygotowania do siewu tego materiału, aby w szczególności zapewnić tożsamość materiału oddanego do przygotowania z materiałem otrzymanym po przygotowaniu,

– rolników prowadzących małe gospodarstwa nie obowiązuje wymóg zapłaty wynagrodzenia posiadaczowi; […]

  […]

– inni rolnicy obowiązani są do zapłaty godziwego wynagrodzenia [słusznego wynagrodzenia] posiadaczowi, którego wysokość powinna być w rozsądnym stopniu niższa od wysokości wynagrodzenia pobieranego w przypadku umowy licencyjnej na produkcję materiału

rozmnożeniowego tej samej odmiany, na tym samym obszarze; właściwa wysokość godziwego wynagrodzenia [słusznego wynagrodzenia] może podlegać zmianom w czasie, w zależności od stopnia, w jakim stosuje się odstępstwo określone w ust. 1, w odniesieniu do tej odmiany,

– monitorowanie zgodności z przepisami niniejszego artykułu lub przepisami przyjętymi zgodnie z niniejszym artykułem spoczywa wyłącznie na posiadaczach, którzy nie mogą, przy organizacji tego monitorowania, korzystać z pomocy organów publicznych,

– rolnicy, a także świadczący usługi przygotowawcze, przekazują posiadaczom na ich żądanie istotne informacje; także organy urzędowe biorące udział w monitorowaniu produkcji rolnej mogą przekazywać istotne informacje, o ile zbiera się je w ramach normalnej działalności i nie jest to związane z dodatkowym obciążeniem lub kosztami. […]”.

6 Artykuł 94 tego samego rozporządzenia, zatytułowany „Naruszenie”, ma następujące brzmienie:

„1. Każda osoba, która [Przeciwko każdej osobie, która]:

a) nie będąc do tego uprawniona, podejmuje jedno z działań określonych w art. 13 ust. 2 w odniesieniu do odmiany, na którą przyznano wspólnotowe prawo do ochrony odmian roślin;

[…]

może być przedmiotem działania, podjętego przez posiadacza, mającego na celu zaniechanie naruszenia lub wypłatę słusznego wynagrodzenia, lub obu [posiadacz może wytoczyć powództwo o zaniechanie naruszenia lub o wypłatę słusznego wynagrodzenia, lub o jedno i drugie].

2. Osoba, która działa umyślnie lub z niedbalstwa, jest ponadto obowiązana do naprawienia [posiadaczowi] wszelkich szkód wynikających z naruszenia. W przypadkach winy nieumyślnej nieznacznego stopnia roszczenia można zmniejszyć stosownie do stopnia winy nieumyślnej [W przypadkach niedbalstwa nieznacznego stopnia roszczenia można zmniejszyć stosownie do stopnia niedbalstwa], nie mogą być one jednak mniejsze od korzyści, któr[ą] odniosła osoba naruszająca prawo”.

7 Artykuł 114 rozporządzenia nr 2100/94, zatytułowany „Inne przepisy wykonawcze”, stanowi w ust. 1:

„Szczegółowe przepisy wykonawcze powinny zostać przyjęte w celu zastosowania niniejszego rozporządzenia. […]”.

Rozporządzenie nr 1768/95

8 Rozporządzenie nr 1768/95 zostało przyjęte na podstawie art. 114 rozporządzenia nr 2100/94.

9 Artykuł 5 rozporządzenia nr 1768/95, zatytułowany „Poziom wynagrodzenia”, stanowi:

„1. Poziom słusznego wynagrodzenia, które należy wypłacić na rzecz posiadacza odmiany, stosownie do art. 14 ust. 3 tiret czwarte rozporządzenia [nr 2100/94] może stanowić przedmiot umowy między posiadaczem odmiany a danym rolnikiem.

2. W przypadku gdy umowa nie została zawarta lub jeżeli nie ma ona zastosowania, poziom wynagrodzenia jest w rozsądnym stopniu niższy od kwoty pobieranej za licencjonowaną produkcję materiału rozmnożeniowego najniższej kategorii kwalifikującego się do urzędowej certyfikacji w odniesieniu do tej samej odmiany, na tym samym obszarze.

[…]

4. O ile w przypadku ust. 2 poziom wynagrodzenia podlega umowom między organizacjami hodowców a rolnikami, […] uzgodnione poziomy stosuje się jako wytyczne do określenia wynagrodzenia, jakie ma być wypłacone w odniesieniu do danego obszaru lub gatunku, jeżeli Komisja została powiadomiona o tych poziomach i ich warunkach na piśmie przez upoważnionych przedstawicieli odpowiednich organizacji i jeżeli na tej podstawie uzgodniony poziom i jego warunki zostały opublikowane […].

5. Jeżeli w przypadku ust. 2 umowa określona w ust. 4 nie ma zastosowania, to wynagrodzenie, jakie ma być wypłacone, wynosi 50 % kwot pobranych za licencjonowaną produkcję materiału rozmnożeniowego, jak określono w ust. 2.

Jednakże jeżeli państwo członkowskie powiadomiło Komisję przed dniem 1 stycznia 1999 r. o bliskim zawarciu umowy określonej w ust. 4 między odpowiednimi organizacjami utworzonymi na szczeblu krajowym lub regionalnym, wynagrodzenie, jakie ma być wypłacone na danym obszarze i w odniesieniu do danych gatunków, wynosi 40 % zamiast 50 %, jak określono powyżej, ale wyłącznie w zakresie korzystania z odstępstwa rolnego wprowadzonego przed realizacją tego rodzaju umowy i nie później niż do dnia 1 kwietnia 1999 r. […]”.

10 Artykuł 17 tego rozporządzenia, zatytułowany „Naruszenie”, stanowi:

„Posiadacz odmiany może powoływać się na prawa wynikające ze wspólnotowego systemu odmian roślin przeciwko osobie, która narusza jakiekolwiek warunki lub ograniczenia związane z odstępstwem na podstawie art. 14 rozporządzenia [nr 2100/94], określone w niniejszym rozporządzeniu”.

11 Artykuł 18 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Specjalne roszczenie cywilnoprawne”, stanowi:

„1. Osoba określona w art. 17 może zostać pozwana przez posiadacza odmiany w celu wypełnienia swoich zobowiązań stosownie do art. 14 ust. 3 rozporządzenia [nr 2100/94], określonych w niniejszym rozporządzeniu.

2. Jeżeli osoba taka wielokrotnie i umyślnie nie wypełniała obowiązków stosownie do art. 14 ust. 3 akapit czwarty rozporządzenia [nr 2100/94] w odniesieniu do jednej lub więcej odmian należących do tego samego posiadacza, odpowiedzialność za wynagrodzenie posiadaczowi dalszych szkód, na podstawie art. 94 ust. 2 rozporządzenia [nr 2100/94], obejmuje co najmniej kwotę ryczałtową obliczoną na podstawie czterokrotnej średniej kwoty pobieranej za licencjonowaną produkcję analogicznej ilości materiału rozmnożeniowego chronionych odmian danych gatunków na danym obszarze, z zastrzeżeniem odszkodowania z tytułu jakiejkolwiek większej szkody”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

12 STV jest zrzeszeniem posiadaczy praw do chronionych odmian roślin, któremu jego członkowie powierzyli obronę ich praw, a w szczególności dochodzenie we własnym imieniu praw do informacji oraz praw do zapłaty.

13 MS jest rolnikiem, który w ciągu czterech lat gospodarczych – od roku 2012/2013 do roku 2015/2016 – prowadził uprawę odmiany jęczmienia ozimego KWS Meridian, chronionej na mocy rozporządzenia nr 2100/94.

14 STV wniosło powództwo mające na celu uzyskanie między innymi informacji o tej uprawie. MS przedstawił, po raz pierwszy przed sądem pierwszej instancji, dane liczbowe dotyczące skali przetwarzania materiału siewnego odmiany jęczmienia ozimego KWS Meridian w tych czterech latach gospodarczych, która wynosiła odpowiednio 24,5, 26, 34 i 45,4 kwintala.

15 MS uiścił następnie za lata gospodarcze 2013/2014–2015/2016 kwoty odpowiadające opłacie należnej za licencjonowane wykorzystanie materiału siewnego odmiany jęczmienia ozimego KWS Meridian, obliczonej w ten sam sposób co opłata za rok gospodarczy 2015/2016, która odpowiada słusznemu wynagrodzeniu w rozumieniu art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94.

16 STV zażądało za trzy omawiane lata gospodarcze zapłaty dodatkowego odszkodowania, w wysokości czterokrotności tej opłaty, z tytułu roszczeń przewidzianych w art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94 w związku z art. 18 ust. 2 rozporządzenia nr 1768/95 (zwanym dalej „spornym przepisem"), odejmując od tej kwoty kwotę odpowiadającą wspomnianej opłacie uiszczonej przez MS za owe trzy lata gospodarcze.

17 MS zakwestionował prawo STV do takiej wypłaty. W tym względzie podniósł on co do istoty, że szkoda wyrządzona STV została naprawiona poprzez uiszczenie słusznego wynagrodzenia w rozumieniu art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94 w miejsce opłaty należnej z tytułu uprawy, określonej zgodnie z art. 5 ust. 5 rozporządzenia nr 1768/95. Podniósł on również, że obowiązek zapłaty uogólnionego i dodatkowego odszkodowania o charakterze sankcji jest niezgodny z orzecznictwem Trybunału.

18 W wyroku z dnia 4 grudnia 2020 r. Landgericht Kaiserslautern (sąd krajowy w Kaiserslautern, Niemcy) zasadniczo uwzględnił żądanie STV, powołując się na jasne brzmienie spornego przepisu.

19 MS wniósł apelację od tego wyroku do Pfälzisches Oberlandesgericht Zweibrücken (wyższego sądu krajowego Palatynatu w Zweibrücken, Niemcy), będącego sądem odsyłającym. Zdaniem MS należy stwierdzić nieważność spornego przepisu ze względu na to, że nie jest on zgodny z art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94, który nie zezwala na przyznanie posiadaczowi zryczałtowanego odszkodowania o charakterze sankcji, odpowiadającego w omawianym przypadku czterokrotności opłaty licencyjnej, która byłaby należna za produkcję licencjonowaną (zwanej dalej „opłatą licencyjną").

20 STV utrzymuje, że sporny przepis nie narusza wymogów art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94 i jest zgodny z orzecznictwem Trybunału.

21 Sąd odsyłający uważa, że orzeczenie, które powinien wydać, zależy wyłącznie od tego, czy sporny przepis jest ważny. Przypomniawszy, że rozporządzenie przyjęte na podstawie rozporządzenia podstawowego zgodnie z zawartym w nim upoważnieniem nie może wprowadzać odstępstwa od przepisów tego rozporządzenia podstawowego, względem którego jest ono pochodne, gdyż w przeciwnym razie skutkowałoby to jego nieważnością, sąd ten zauważył, że sporny przepis, w którym Komisja ustaliła minimalne zryczałtowane odszkodowanie na poziomie czterokrotności opłaty licencyjnej, mógłby naruszać art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia nr 2100/94 i być z tego tytułu nieważny.

22 W tym względzie sąd odsyłający wskazuje, że w celu zrekompensowania korzyści czerpanej przez osobę naruszającą art. 94 ust. 1 tego rozporządzenia przewiduje słuszne wynagrodzenie, które odpowiada wysokości opłaty licencyjnej. W tym kontekście w przekonaniu sądu odsyłającego art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze wspomnianego rozporządzenia być może należałoby interpretować w ten sposób, iż posiadacz może mieć prawo do uzyskania naprawienia dodatkowej szkody, w przypadku naruszenia popełnionego umyślnie lub z niedbalstwa, jedynie pod warunkiem konkretnego wykazania takiej szkody. Zdaniem sądu odsyłającego z orzecznictwa Trybunału wydaje się wynikać, że ustalenie w drodze normy ogólnej minimalnego poziomu szkody nie jest zgodne z art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia nr 2100/94.

23 To w tym właśnie kontekście Pfälzisches Oberlandesgericht Zweibrücken (wyższy sąd krajowy Palatynatu w Zweibrücken) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 18 ust. 2 rozporządzenia [nr 1768/95] w części, w jakiej na warunkach w nim określonych można żądać minimalnego odszkodowania w wysokości co najmniej czterokrotności opłaty licencyjnej, jest zgodny z rozporządzeniem [nr 2100/94], a w szczególności z jego art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze?”.

W przedmiocie dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

24 W swoich uwagach Komisja wskazała, nie podnosząc jednak wyraźnie niedopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, że wynikające z postanowienia odsyłającego okoliczności związane z postępowaniem głównym są niejasne. Zastanawia się ona nad kwestią, czy w omawianym przypadku warunki określone w art. 14 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94, w szczególności warunki dotyczące wykorzystania, w celu ochrony produkcji rolnej, materiału ze zbioru odmiany chronionej do rozmnażania w uprawie polowej we własnym gospodarstwie, były spełnione w latach gospodarczych 2013/2014–2015/2016. Komisja twierdzi, że jeśli tak nie jest, to przepis ten i sporny przepis nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym, a odpowiedź na pytanie prejudycjalne nie jest w tym względzie rozstrzygająca. Podkreśla ona jednak, że kwestia, czy przesłanki faktyczne określone w tym art. 14 zostały spełnione, może zostać oceniona jedynie przez sąd odsyłający, do którego należy ustalenie wszystkich istotnych okoliczności faktycznych.

25 Należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE współpracy pomiędzy Trybunałem i sądami krajowymi jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za mające zapaść rozstrzygnięcie, należy ustalenie, czy w celu wydania rozstrzygnięcia i przy uwzględnieniu specyfiki danej sprawy zachodzi potrzeba uzyskania orzeczenia w trybie prejudycjalnym, jak i zasadności zadawanych Trybunałowi pytań. W konsekwencji, jeśli postawione pytania dotyczą

wykładni lub ważności prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia (wyrok z dnia 16 lipca 2020 r., Facebook Ireland i Schrems, C-311/18, EU:C:2020:559, pkt 73 i przytoczone tam orzecznictwo).

26 Z tego wynika, że pytania dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie pytania zadanego przez sąd krajowy jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wniesiono, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem sporu rozpatrywanego w postępowaniu głównym, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na postawione mu pytania (wyrok z dnia 28 kwietnia 2022 r., Caruter, C-642/20, EU:C:2022:308, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).

27 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że sąd krajowy powziął wątpliwości nie co do możliwości zastosowania spornego przepisu do sporu w postępowaniu głównym, lecz co do jego ważności w świetle rozporządzenia nr 2100/94, a w szczególności w świetle jego art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze. Z postanowienia odsyłającego wynika również, że MS twierdził w ramach postępowania w pierwszej instancji, że szkoda wyrządzona STV została naprawiona poprzez uiszczenie słusznego wynagrodzenia w rozumieniu art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94 w miejsce opłaty należnej z tytułu uprawy, określonej zgodnie z art. 5 ust. 5 rozporządzenia nr 1768/95. Tymczasem ten ostatni przepis dotyczy poziomu słusznego wynagrodzenia, jakie należy zapłacić posiadaczowi na podstawie art. 14 ust. 3 tiret czwarte rozporządzenia nr 2100/94, co pozwala założyć, że przesłanki określone w art. 14 ust. 1 tego rozporządzenia, a zwłaszcza przesłanki dotyczące wykorzystania, w celu ochrony produkcji rolnej, materiału ze zbioru odmiany chronionej do rozmnażania w uprawie polowej we własnym gospodarstwie, są spełnione. Wreszcie, z postanowienia odsyłającego wynika, że strony sporu w postępowaniu głównym spierają się jedynie o wysokość odszkodowania z tytułu uprawy bez upoważnienia.

28 Co za tym idzie, nie można stwierdzić, a tym bardziej stwierdzić w sposób oczywisty, że ocena ważności, o którą zwrócił się sąd odsyłający, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym lub że problem ma charakter hipotetyczny.

29 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest zatem dopuszczalny.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

30 W swoim jedynym pytaniu sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy sporny przepis jest ważny w świetle art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia nr 2100/94 ze względu na to, że przewiduje on, w przypadku powtarzającego się i umyślnego naruszenia obowiązku zapłaty słusznego wynagrodzenia należnego na podstawie art. 14 ust. 3 tiret czwarte tego rozporządzenia, naprawienie szkody poniesionej przez posiadacza poprzez zapłatę co najmniej kwoty ryczałtowej obliczonej na podstawie czterokrotnej średniej kwoty pobieranej za licencjonowaną produkcję analogicznej ilości materiału rozmnożeniowego chronionych odmian danych gatunków na danym obszarze.

31 Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 13 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94 upoważnienie posiadacza jest wymagane w odniesieniu do składników odmiany lub materiału ze zbioru odmiany chronionej w szczególności dla wytwarzania lub rozmnażania (reprodukcji).

32 Jednakże w celu ochrony produkcji rolnej art. 14 ust. 1 tego rozporządzenia przewiduje, w drodze odstępstwa od obowiązku uzyskania upoważnienia od posiadacza, że rolnicy mogą używać do rozmnażania we własnym gospodarstwie materiał ze zbioru uzyskany w ich własnym gospodarstwie, z uprawy materiału rozmnożeniowego odmiany chronionej, ujętej w wykazie gatunków roślin uprawnych wymienionych w art. 14 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia. Zastosowanie tego odstępstwa jest uzależnione od spełnienia określonych warunków.

33 Artykuł 14 ust. 3 rozporządzenia nr 2100/94, po pierwsze, stanowi, że warunki te określa się w rozporządzeniu wykonawczym, o którym mowa w art. 114 tego rozporządzenia, na podstawie kryteriów pozwalających na wprowadzenie w życie tego odstępstwa i ochronę uzasadnionych interesów hodowcy, zdefiniowanego w art. 11 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia, oraz rolnika, a po drugie, ustanawia te różne kryteria. Wśród tych ostatnich figuruje kryterium określone w art. 14 ust. 3 tiret czwarte tego samego rozporządzenia, polegające na zapłacie na rzecz posiadacza tytułem odstępstwa słusznego wynagrodzenia z tytułu tego używania (zwanego dalej „słusznym wynagrodzeniem w ramach odstępstwa"). Wynagrodzenie to musi być w rozsądnym stopniu niższe od opłaty licencyjnej.

34 Rolnik, który jest objęty zakresem stosowania art. 14 ust. 3 tiret czwarte rozporządzenia nr 2100/94, lecz nie wypłaca posiadaczowi określonego w tym przepisie wynagrodzenia, nie może skorzystać z odstępstwa przewidzianego w art. 14 ust. 1 tego rozporządzenia i należy uznać, że podejmuje bez upoważnienia jedno z działań, o których mowa w art. 13 ust. 2 owego rozporządzenia. Zgodnie z art. 94 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia przeciwko temu rolnikowi posiadacz może wytoczyć powództwo o zaniechanie naruszenia lub o wypłatę słusznego wynagrodzenia, lub o jedno i drugie. W przypadku działania umyślnego lub z niedbalstwa rolnik jest zobowiązany ponadto do naprawienia szkody poniesionej przez tego posiadacza, zgodnie z art. 94 ust. 2 tego samego rozporządzenia (zob. podobnie wyrok z dnia 25 czerwca 2015 r., Saatgut-Treuhandverwaltung, C-242/14, EU:C:2015:422, pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo).

35 Jako że celem rozporządzenia nr 1768/95 jest uściślenie kryteriów ustanowionych w art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 2100/94 i że przy realizacji swoich uprawnień wykonawczych Komisja jest uprawniona do podejmowania wszelkich środków wykonawczych niezbędnych lub przydatnych dla wdrożenia tego ostatniego rozporządzenia, o ile w szczególności nie są one z nim sprzeczne (zob. podobnie wyrok z dnia 15 października 2014 r., Parlament/Komisja, C-65/13, EU:C:2014:2289, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo), należy ustalić, czy przewidując w spornym przepisie minimalną kwotę ryczałtową dla naprawienia poniesionej przez posiadacza szkody, Komisja naruszyła art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94, zgodnie z jego wykładnią dokonaną przez Trybunał.

36 Z orzecznictwa Trybunału wynika, że art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 ustanawia na rzecz posiadacza wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin prawo do odszkodowania, które nie tylko jest zupełne, ale również opiera się na obiektywnej podstawie, a mianowicie pokrywa szkodę poniesioną przez tego posiadacza w następstwie działania stanowiącego naruszenie, przy czym artykuł ten nie może stanowić podstawy dla nałożenia zryczałtowanego dodatku za naruszenie (zob. podobnie wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Hansson, C-481/14, EU:C:2016:419, pkt 33, 43).

37 W rezultacie art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 nie można interpretować w sposób dopuszczający zastosowanie go na korzyść tego posiadacza jako podstawy prawnej do zasądzenia od osoby naruszającej ustalonego w sposób ryczałtowy odszkodowania o charakterze sankcji (wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Hansson, C-481/14, EU:C:2016:419, pkt 34).

38 Przeciwnie, zakres środków odszkodowawczych należnych na podstawie tego art. 94 musi dokładnie odzwierciedlać, w możliwie najszerszym zakresie, rzeczywiste i pewne szkody poniesione przez owego posiadacza w wyniku naruszenia (wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Hansson, C-481/14, EU:C:2016:419, pkt 35).

39 Z jednej bowiem strony art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94 ma na celu finansowe zrekompensowanie korzyści, jaką odniosła osoba naruszająca, przy czym korzyść ta odpowiada kwocie równej opłacie licencyjnej, której osoba ta nie uiściła. W tym względzie Trybunał wyjaśnił już, że powyższy przepis nie przewiduje naprawienia szkód innych niż te związane z brakiem zapłaty „słusznego wynagrodzenia" w rozumieniu tego przepisu (wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Hansson, C-481/14, EU:C:2016:419, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).

40 Z drugiej strony art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94 dotyczy poniesionej przez posiadacza szkody, jaką osoba naruszająca „jest ponadto" zobowiązana naprawić w przypadku naruszenia popełnionego „umyślnie lub z niedbalstwa" (wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Hansson, C-481/14, EU:C:2016:419, pkt 32).

41 Co się tyczy zakresu naprawienia poniesionej szkody, przewidzianego w art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94, Trybunał zauważył, że to posiadacz powinien przedstawić dowody wykazujące, że jego szkoda wykracza poza elementy objęte słusznym wynagrodzeniem przewidzianym w ust. 1 tego artykułu (wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Hansson, C-481/14, EU:C:2016:419, pkt 56).

42 W związku z tym wysokość opłaty licencyjnej nie może per se służyć za podstawę oszacowania tej szkody. Taka opłata pozwala bowiem na obliczenie słusznego wynagrodzenia przewidzianego w art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94 i niekoniecznie musi wykazywać związek ze szkodą, która pozostaje nienaprawiona (zob. podobnie wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Hansson, C-481/14, EU:C:2016:419, pkt 57).

43 W każdym razie do sądu rozpatrującego sprawę należy przeprowadzenie oceny, czy podnoszone przez posiadacza praw do odmiany będącej przedmiotem naruszenia szkody mogą zostać precyzyjnie dowiedzione lub czy konieczne jest ustalenie ryczałtowej kwoty, najlepiej odzwierciedlającej rzeczywisty charakter tych szkód (wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Hansson, C-481/14, EU:C:2016:419, pkt 59).

44 To w kontekście tych rozważań należy zbadać ważność spornego przepisu w świetle art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia nr 2100/94.

45 W pierwszej kolejności należy zauważyć, że sporny przepis określa minimalną ryczałtową kwotę obliczaną przez odniesienie do średniej wysokości opłaty licencyjnej, podczas gdy kwota tej opłaty nie może stanowić per se podstawy oszacowania szkody na podstawie art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94, jak zostało przypomniane w pkt 42 niniejszego wyroku.

46 W drugiej kolejności ustanowienie minimalnej ryczałtowej kwoty w celu naprawienia szkody poniesionej przez posiadacza oznacza, jak wskazała Komisja w odpowiedzi na pytanie zadane przez Trybunał, że ów posiadacz nie jest zobowiązany do udowodnienia zakresu poniesionej szkody, lecz jedynie do wykazania istnienia powtarzającego się i umyślnego naruszenia jego praw. Tymczasem, jak zostało przypomniane w pkt 38 i 41 niniejszego wyroku, odszkodowanie na podstawie art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 powinno w możliwie najszerszym zakresie dokładnie odzwierciedlać rzeczywiste i pewne szkody poniesione przez takiego posiadacza, na

którym spoczywa obowiązek przedstawienia dowodów wykazujących, że szkoda, o której mowa w ust. 2 tego artykułu, wykracza poza elementy objęte słusznym wynagrodzeniem przewidzianym w ust. 1 wspomnianego artykułu.

47 Ustanowienie minimalnej ryczałtowej kwoty odszkodowania oznacza również ustanowienie niewzruszalnego domniemania co do minimalnego zakresu tej szkody i ogranicza swobodę oceny przysługującą sądowi, który może jedynie podwyższyć minimalną kwotę ryczałtową określoną w spornym przepisie, lecz nie może jej obniżyć, i to – jak przyznała Komisja w odpowiedzi na pytanie zadane w tej kwestii przez Trybunał na rozprawie – nawet wówczas, gdy zakres rzeczywistej szkody może zostać łatwo ustalony, a jej wartość okazuje się niższa od tej minimalnej kwoty ryczałtowej.

48 Wreszcie, zgodnie z orzecznictwem przypomnianym w pkt 43 niniejszego wyroku odszkodowanie przyznawane na podstawie art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94 może zostać ustalone w sposób ryczałtowy jedynie na podstawie oceny sądu rozpoznającego sprawę. W związku z tym, przewidując minimalną ryczałtową kwotę w celu naprawienia szkody poniesionej przez posiadacza, sporny przepis ogranicza również w tym względzie zakres swobody oceny przysługującej temu sądowi.

49 W trzeciej kolejności, podczas gdy – jak zostało przypomniane w pkt 37 i 38 niniejszego wyroku oraz jak zauważył rzecznik generalny w pkt 83 opinii – zakres odszkodowania należnego na podstawie art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 powinien w możliwie najszerszym zakresie dokładnie odzwierciedlać rzeczywiste i pewne szkody poniesione przez posiadacza, nie prowadząc do zasądzenia odszkodowania o charakterze sankcji, sporny przepis może, ustalając próg naprawienia takiej szkody na poziomie minimalnej ryczałtowej kwoty obliczanej na podstawie czterokrotności średniej kwoty opłaty licencyjnej, doprowadzić do przyznania odszkodowania o charakterze sankcji.

50 W czwartej kolejności, jeśli chodzi o argumenty Komisji oparte na wyroku z dnia 25 stycznia 2017 r., Stowarzyszenie Oławska Telewizja Kablowa (C-367/15, EU:C:2017:36), jak zauważył rzecznik generalny w pkt 87 i 88 opinii, sprawa, w której zapadł ten wyrok, dotyczyła wykładni dyrektywy 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.U. 2004, L 157, s. 45), podczas gdy w niniejszej sprawie do Trybunału zwrócono się o dokonanie oceny ważności przepisu rozporządzenia nr 1768/95, który jest środkiem wykonawczym rozporządzenia nr 2100/94 i który – jak zostało wskazane w pkt 35 niniejszego wyroku – powinien z tego tytułu być zgodny z tym rozporządzeniem, a w szczególności z jego art. 94 ust. 2. Ponadto wspomniana dyrektywa dotyczy wszystkich praw własności intelektualnej, a nie jedynie wspólnotowej ochrony odmian roślin, i spektrum możliwych naruszeń objętych nią praw jest szerokie. W konsekwencji, nawet jeśli wspomniana dyrektywa może w stosownym przypadku stanowić istotny element kontekstu, który należy wziąć pod uwagę przy dokonywaniu wykładni rozporządzenia nr 2100/94, to jednak należy unikać przypisywania temu rozporządzeniu, w ramach jego wykładni kontekstowej, zakresu, który nie odpowiada jego brzmieniu i celowi w odniesieniu do wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin.

51 Jak wynika z pkt 45–49 niniejszego wyroku, w zakresie, w jakim sporny przepis ustala kwotę należnego odszkodowania przez odniesienie do opłaty licencyjnej, ustanawia niewzruszalne domniemanie co do minimalnego zakresu szkody poniesionej przez posiadacza i ogranicza swobodę oceny przysługującą sądowi rozpoznającemu sprawę, jest on sprzeczny z art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94, zgodnie z jego wykładnią dokonaną przez Trybunał. Podniesiona

przez STV i Komisję okoliczność, że przepis ten znajduje zastosowanie wyłącznie w przypadku powtarzającego się i umyślnego naruszenia obowiązku zapłaty słusznego wynagrodzenia w ramach odstępstwa, przewidzianego w art. 14 ust. 3 tiret czwarte tego rozporządzenia, nie zmienia tego wniosku. Przyjmując sporny przepis, Komisja przekroczyła zatem w świetle art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94 granice swoich uprawnień wykonawczych.

52 Z całości powyższych rozważań wynika, że sporny przepis jest nieważny w świetle art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia nr 2100/94 ze względu na to, że przewiduje on, w przypadku powtarzającego się i umyślnego naruszenia obowiązku zapłaty słusznego wynagrodzenia w ramach odstępstwa, należnego na podstawie art. 14 ust. 3 tiret czwarte tego rozporządzenia, naprawienie szkody poniesionej przez posiadacza poprzez zapłatę co najmniej kwoty ryczałtowej obliczonej na podstawie czterokrotnej średniej kwoty pobieranej za licencjonowaną produkcję analogicznej ilości materiału rozmnożeniowego chronionych odmian danych gatunków na danym obszarze.

W przedmiocie kosztów

53 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 18 ust. 2 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1768/95 z dnia 24 lipca 1995 r. ustanawiającego przepisy wykonawcze w zakresie odstępstwa rolnego przewidzianego w art. 14 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94 w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin, zmienionego rozporządzeniem Komisji (WE) nr 2605/98 z dnia 3 grudnia 1998 r., jest nieważny.

Podpisy